

Spreekschetsen minister Plasterk t.g.v. 30 jaar Nibud, Utrecht, 12 november 2009

Eigenlijk had minister Bos hier voor u zullen staan, maar hij moet vanmiddag in de Tweede Kamer zijn voor het AOW-debat. Omdat OCW ook partner is van CentiQ, Wijzer in Geldzaken, wil ik mijn collega hier graag vervangen, sterker nog: dat is mij een grote eer.

Tussen 1952 en 1958 zaten miljoenen Nederlanders om de week op maandagavond vanaf vijf over acht voor een half uur aan de radio gekluisterd om te luisteren naar de dagelijkse beslommeringen van de Familie Doorsnee. Vader Theo, moeder Mina, de kinderen Tom, Liesbeth en Rob, hun dienstmeisje Sjaan en haar vrijer Willem. Dit door Annie M.G. Schmidt geschreven hoorspel was voor de meeste mensen een feest van herkenning. Pa Doorsnee die steeds hamerde op zuinigheid en hard werken, ma Doorsnee die lonkte naar nieuwerwetse verlokkingen als een stofzuiger, een koelkast, een wasmachine.

Want in die jaren niet zo lang na de oorlog hadden de meeste gezinnen het niet breed. Nederland moest weer worden opgebouwd, iedereen moest hard werken voor relatief weinig geld, rondkomen was een wekelijkse uitdaging. Niet alleen voor de toenmalige minister van Financiën Drees, maar zeker ook voor de 2 miljoen kleine Dreesjes die Nederland telde: de Nederlandse huisvrouwen.

Want zij waren meestal verantwoordelijk voor de dagelijkse uitgaven; zij moesten het budget in de gaten houden; zij moesten zien uit te komen met wat er wekelijks in vaders loonzakje zat. Dat was zeker niet gemakkelijk. In 1955 besteedde de gemiddelde huisvrouw ruim 60 uur per week aan het huishouden, aan wasjes weken en kleden kloppen, aan koken en stoffen, boodschappen doen en kleding en huisraad eindeloos oplappen. Want geld voor nieuwe dingen was er meestal niet. Zeker niet voor al die mooie arbeidsbesparende machines die je op de Huishoudbeurs kon bekijken: handmixers, snelkookpannen, koelkasten en wasmachines. Ook omdat die dingen die nu zo gewoon zijn, toen relatief duur waren. Een stofzuiger kostte pakweg één derde van een modaal maandsalaris, een wasmachine zelfs ongeveer twee maandsalarissen! Daar zouden we nu ook echt even over nadenken!

Hoe uit te komen met het geld, was toen de grote vraag van de dag. Om de huisvrouwen te helpen, en vooral om gezinnen uit de problemen te halen en te houden, werd in 1951 het Gezinsbegrotingsinstituut opgericht; een initiatief van de Nutsspaarbanken. Het instituut gaf cursussen aan huisvrouwenverenigingen en boerinnenbonden, kraamvrouwen en leraressen, maatschappelijk werksters en vakbondsvrouwen. Ze gaven voorlichting over de kosten van een huwelijksuitzet, het bijhouden van een huishoudboekje en het maken van een begroting. Ze deden toen wat het Nibud sinds 1979 doet: zorgen dat gezinnen, dat mensen een hogere welvaart kunnen bereiken door betere besteding van het inkomen. Dat doet het Nibud nu dertig jaar, en dat doet u al dertig jaar heel goed: met inzet en overtuiging, met creativiteit en compassie. Gefeliciteerd!

Het huishoudbboekje lijkt weer helemaal terug, en dat is heel logisch. Want juist in tijden van economische onzekerheid is het extra belangrijk om inkomsten en uitgaven goed in de gaten te houden, om vooruit te denken en te plannen. Niet alleen aan iedere Nederlandse keukentafel, maar ook aan de tafel in de Trèveszaal.

Door de crisis moeten kabinet en Kamer, werkgevers en werknemers, bestuurders en burgers samen om de tafel om uitgaven te schrappen en prioriteiten te stellen, om – net zoals u uw klanten al dertig jaar leert - goed te budgetteren, vooruit te kijken en te plannen. Ook al noemen wij dat 'heroverwegen' en 'ombuigen'. Met het oog op onze toekomst wordt er nu ook in de Tweede Kamer gedebatteerd over de AOW.

Om ons nationale huishoudbboekje op orde te houden hebben we geïnvesteerd om de economie draaiende te houden en de klappen van de crisis te verzachten. Dat beleid is heel effectief gebleken, maar heeft wel veel geld gekost. Om die rekening te betalen zullen we het de komende jaren fors zuiniger aan moeten doen. En dus keuzes maken, zeer fundamentele keuzes.

Dus niet 'gewoon' alles een beetje minder doen zonder echte keuzes te maken. Het gaat er niet om hoe je even 20% minder wegen bouwt of 20% minder jachtvliegtuigen koopt, hoe je voor 20% een begroting kort, een subsidie vermindert of een uitkering verlaagt, hoe je overal en nergens ditjes en datjes bij elkaar harkt en sprokkelt. Ik zou haast zeggen: dat kan iedereen.

Nee, deze crisis, dit nieuwe huishoudbboekje biedt de mogelijkheid om dingen echt fundamenteel anders te doen, en toch een overheid te zijn en te blijven die een hogere welvaart weet te bereiken door betere besteding van het inkomen.

En ook nu is dat niet alleen een uitdaging voor het kabinet, maar ook voor de miljoenen mensen in het land die steeds meer moeite hebben om rond te komen. Uit het laatste CentiQ-onderzoek blijkt dat bijna 20% van de mensen in Nederland in een ongezonde financiële situatie zit; deze mensen kunnen moeilijk rondkomen en hebben aan het einde van de maand vaak geen geld meer. Meer dan 40% heeft door de crisis minder inkomen, minder vermogen en minder pensioen. Mensen blijken ook steeds minder voorbereid te zijn op een mogelijke financiële tegenvaller: voor meer dan eenderde is een onverwachte uitgave van meer dan 1000 euro een probleem.

Het is dus niet vreemd dat veel mensen weer zoeken naar houvast, naar inzicht in hun financiën, naar een goed financieel overzicht. Dus grijpen veel mensen weer terug naar oude vertrouwde methoden zoals het huishoudbboekje. U, het NIBUD helpt hen daarbij. Door uw ervaring weet u als geen ander hoe u mensen het beste kunt helpen om financieel orde op zaken te stellen. Daarom ben ik blij dat u partner bent in CentiQ: want samen kunnen we zeker nog veel meer. CentiQ is immers opgericht om het financiële bewustzijn van consumenten te vergroten, om mensen wijzer te maken in geldzaken. De telefonische helpdesk voor financiële vragen, digitale tools zoals de Risicometer Lenen, de Buffertool en de Werkloosheidsberekenaar, allemaal goede voorbeelden van hulpmiddelen die door het Nibud in het kader van CentiQ ontwikkeld zijn.

Hulpmiddelen die allemaal nodig zijn en misschien wel steeds meer. Want de afgelopen dertig jaar is de financiële wereld van de consument een stuk complexer geworden. Iedereen heeft nu een grotere eigen verantwoordelijkheid dan in de jaren vijftig en de jaren zeventig, bijvoorbeeld als het gaat om pensioen en arbeidsongeschiktheid. Maar er zijn ook allerlei nieuwe, nieuwerwetse financiële producten op de markt verschenen. Sparen kun je niet meer alleen via een simpele spaarrekening, maar ook in reversed exchangeables, turbo's, indextrackers of certificaten. Geld lenen kan op misschien wel nog meer manieren; traditioneel door rood staan of een doorlopend krediet, hypermodern via een minikrediet dat je aanvraagt via sms!

Al die nieuwe producten maken het niet eenvoudiger voor mensen om hun financiën overzichtelijk en verantwoord te houden. De overheid heeft daarom de taak om te zorgen voor transparantie: wij moeten zorgen dat het voor de consument duidelijk is met welke financiële producten en financiële dienstverlening hij of zij te maken heeft. Daarvoor hebben we de Financiële Bijsluiter verplicht gesteld en moeten provisies en kosten transparant worden gemaakt.

Financieel dienstverleners hebben ook een verantwoordelijkheid in de vorm van een zorgplicht: consumenten moeten bijvoorbeeld een passend product geadviseerd krijgen. Maar consumenten hebben en houden steeds ook een eigen verantwoordelijkheid. CentiQ en het Nibud helpen consumenten om deze verantwoordelijkheid te dragen. Niet door mensen dingen te verbieden of bij elke financiële stap bij de hand te nemen, maar door goede, toegankelijke informatie en hulp op maat. En uit onderzoek blijkt dat – als het hierom gaat – jong geleerd oud gedaan is. Dat is dan ook de naam van het jongerenprogramma van CentiQ. Die extra aandacht is nodig: bijna één op de drie jongeren koopt zonder nadenken en steekt zich argeloos in de schulden. Deze jongeren hebben niet geleerd met geld om te gaan. Zij die dat wél hebben, blijken ook als volwassene hun financiën beter op orde te hebben. Natuurlijk hebben ouders een belangrijke rol als het gaat om de financiële opvoeding van hun kinderen. Het NIBUD heeft hier vorige week een landelijke campagne voor gestart.

Met een gratis telefoonnummer, radiospots, flyers, een internettest en een voorleesboek hoopt het Nibud ouders zover te krijgen de financiële opvoeding van hun kinderen serieus te nemen. Maar ook het onderwijs heeft daar een rol in. Daar werkt CentiQ aan door op scholen, in bestaande vakken, aandacht te besteden aan omgaan met geld. Rekenen met euro's, bij taal de kleine lettertjes lezen. Ook proberen we jongeren te bereiken via het internet. Op dit moment loopt moneyfest 2009: een serie debatten waarin we jongeren uitnodigen om hun persoonlijke mening op geldzaken te geven. Wat is de rol van geld in hun leven? Hoe denk, voelen en handelen zij als het om geld gaat? Waar zijn ze tevreden over en wat zouden ze anders willen doen? Waar geven zij geld aan uit en waarom? Op 14 december zal minister Bos de resultaten van deze debatten in ontvangst nemen.

Het is duidelijk dat er de afgelopen dertig jaar veel veranderd is: voor de Nederlandse huishoudens, voor markt en overheid en dus ook voor het Nibud. U heeft de afgelopen

dertig jaar een heel belangrijke bijdrage geleverd aan het financiële bewustzijn en de financiële discipline van veel huishoudens. Uw kennis, inzet en ervaring blijven nodig, zeker in onze steeds complexere financiële wereld. Van de familie Doorsnee tot de familie Fröger zeg ik, vrij naar Annie M.G. Schmidt: "Doe altijd wat het Nibud zegt, dan komt het allemaal terecht."